

JÄDRAÅS STATIONSHUS

Antikvarisk medverkan vid ommålning av fasad och renovering av skorstenar

Jädraås stationshus
Ockelbo kommun och socken
Gävleborgs län
2016-2017

Ulrika Olsson

Slutrapport
Lst. Dnr. 434-6861-15

JÄDRAÅS STATIONSHUS

Ommålning av fasad och renovering av skorstenar

Jädraås stationshus
Ockelbo socken och kommun
Gävleborgs län
2016-2017

Rapport 2018:07
Ulrika Olsson

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF format från länsmuseets hemsida eller beställa kostnadsfritt i PDF format. Rapporter (tryckt), böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik: butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2018

Omslagsbild: Jädraås stationshus sett från nordöst. Foto: Ulrika Olsson,

Länsmuseet Gävleborg 2017-11-17.

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Antikvarisk slutbedömning.....	5
Lagskydd	6
Historik och beskrivning.....	6
Skick innan påbörjade arbeten.....	6
Utförda åtgärder.....	7
Skorstenar.....	7
Takbrygga och takstege.....	8
Fasad och fasaddetaljer	8
Antikvariska ställningstaganden	14
Återstående arbeten	15
Tekniska och administrativa uppgifter.....	15
Käll- och litteraturförteckning	15

Figur 1. Karta över Jädraås och Jädraås-Tallås järnväg. Stationshuset är inringat. Utdrag ur cX-kartan.

SAMMANFATTNING

Under åren 2016-2017 har exteriör renovering utförts av stationshuset vid Jädraås-Tallås Järnväg i Jädraås. De antikvariska överkostnaderna är finansierade genom bidrag från Länsstyrelsen Gävleborg, beslut 2016-10-28, Dnr: 434-6861-15.

Under 2016 renoverades byggnadens fyra skorstenar och under 2017 målades fasaderna om. Endast en av skorstenarna var i behov av mindre murningsarbeten, i övrigt har samtliga skorstenar försetts med kajnät och huvar. Stationshusets fasader har skrapats och målats med linoljefärg i kulörer framtagna av konservator Per Mattsson. Linoljefärg från Engwall o Claesson AB har använts.

Skorstensarbetena utfördes av CC-Gruppen AB, Ockelbo. Målningsarbetena utfördes av Forsbacka Bygg & Plåt AB, Forsbacka. Kontaktpersoner från Museisällskapet Jädraås-Tallås Järnväg, JTJ, har varit Torbjörn Jansson och Björn Lindell. Länsmuseum Gävleborg har deltagit i arbetet som antikvarisk medverkande genom byggnadsantikvarie Ulrika Olsson, som även sammanställt denna rapport. Under projektet har museet besökt Jädraås stationshus vid fyra tillfällen: 2016-10-27, 2016-12-06, 2017-05-31 samt 2017-11-17.

Figur 2. Jädraås stationshus efter avslutade arbeten. Spåren och perrongen syns i förgrunden. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseum Gävleborg 2017-11-17.

ANTIKVARISK SLUTBEDÖMNING

Länsmuseum Gävleborg bedömer att arbetena har utförts i enlighet med sällskapets ansökan och i enlighet med länsstyrelsens beslut. Arbetena är väl utförda och med stor respekt för husets ålder och med kunskap kring materialval. Dialogen kring uppkomna frågor har varit god. Länsmuseum Gävleborg godkänner arbetena ur kulturhistorisk synpunkt.

LAGSKYDD

Jädraås stationshus ligger inom Riksintresse för kulturmiljövården, X 704, Jädraås-Tallås. Miljön har ett högt kulturhistoriskt värde, där stationsmiljön i Jädraås är en av värdebärarna, med en i huvudsak välbevarad bebyggelse.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Museisällskapet Jädraås-Tallås järnväg bildades 1961 som en följd av att några entusiaster ville rusta loket Korsån som då stod i Dannemora. Det hela utvecklade sig och 1967 kom föreningen till Jädraås och är sedan dess verksamma därifrån. När den ordinarie järnvägsdriften lades ner 1970 fick föreningen ta över bansträckningen Jädraås-Tallås. I området finns ett femtontal byggnader med anknytning till järnvägen. Stationsbyggnaden uppfördes 1883, och byggdes till med väntsal och bagagerum 1899. Huset panelkläddes 1901 och samtidigt infördes värmeledning och acetylengasljus. Redan 1904 förseddes huset med elektriskt ljus från den egna kraftstationen Pallanite. På övervåningen finns en bostad, vilken nås via en entré på byggnadens baksida.

SKICK INNAN PÅBÖRJADE ARBETEN

Tre av fyra fasader var i behov av ommålning. Sedan några år tillbaka var panelen under listan på byggnadens östra sida, samt den södra gaveln, ommålade av sällskapet. På de fyra skorstenarna saknades huvar och kajnät. En skorsten var i behov av delvis ommurning.

Figur 3. Jädraås stationshus före påbörjade arbeten. Mot öster hade sällskapet nyligen renoverat fasadpanelen under listan mellan bottenplan och första våningen. Skorstenarna saknade kajnät och huvar. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2016-10-27.

Figur 4. Jädraås stationshus före påbörjade arbeten. De två skorstenarna längst mot söder. På den högra utfördes under projektets gång en del murningsarbeten. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2016-10-27.

UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Skorstenar

Murningsarbete har endast varit nödvändigt på en av de fyra skorstenarna, den näst längst mot söder. På denna har de tre översta skikten murats om. På denna skorsten tillverkades även ett nytt plåtbeslag för kanten. De övriga tre skorstenarna hade redan sådana beslag. Alla fyra skorstenar har inom detta projekt försetts med skydd i form av raka huvar. Plåtarbetena utfördes i galvad plåt, senare inmålad i svart med Pentur primer och Pentur Ekotäck. Samtliga skorstenar har försetts med kajnät.

Figur 5. Arbetena med skorstenarna är färdiga. Dock återstår här målningen av plåtdelarna. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2016-12-06.

Takbrygga och takstege

Mellan skorstenarna har tillkommit en takbrygga och en takstege, båda i svart aluminium. Delarna är av fabrikat CW Lundberg. För närmare teknisk beskrivning av montering av dessa, hänvisas CW Lundbergs monteringsansvisningar.

Figur 6. De två skorstenarna mot norr, sedda från husets västra sida. Här syns också takbryggan. Denna är inte synlig från framsidan, den östra sidan. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2016-12-06.

Fasad och fasaddetaljer

De panelytor som inte nyligen var ommålade, har till största del skrapats rena från färg. Mindre ilagningar av trä har gjorts på fotbrädans nedre list. Källarluckorna vid bostadsingången på husets västra sida har nytillverkats då de tidigare var upprötade. Även en kollucka i grunden mot väster har nytillverkats.

Samtliga fönsterbågar har skrapats, kittats och målats med linoljefärg från Engwall o Claesson.

Fasaderna och snickerierna har målats med linoljefärg från Engwall o Claesson AB i tre strykningar. Den första strykningen är spädd med 60 % balsamterpentin, den andra med 30 % och den sista med 10 %. Fasaderna är målade i kulörer i enlighet med Per Mattssons kulördokumentation utförd 1987-06-16 (bifogas). Kulörkoderna i protokollet översattes till NCS koder av Mattsson under 2017.

De panelytor som målades om av sällskapet för några år sedan, ströks en strykning i de kulörer som har använts inom det aktuella projektet, eftersom kulörerna misstämde en aning.

Figur 7 och 8. Skrapning pågår. Båda fotona är från byggnadens baksida, den västra sidan. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2017-05-31.

Figur 9. Inför målningen hade projektgruppen en del funderingar kring färgsättningen av verandans alla olika delar, frågor som fick svar genom konservator Per Mattsson. På bilden syns också en del av fotlisten som har lagats i. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2017-05-31.

Figur 10. Källarporten invid verandan, var uttjänt. En ny har tillverkats under projektet. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseum Gävleborg, 2017-05-31.

Figur 11. Den västra sidan efter avslutade arbeten. Källarporten är nytillverkad med den gamla som förlaga. Notera också att misspyrdande sentida delar på verandan har tagits bort i och med detta projekt. Verandan är åter ett smycke på byggnaden. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2017-11-27.

Figur 12. Panelen inne i verandan har en avvikande kulör sett till övrig färgsättning. Panelen går i ljus, ljus grön kulör. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2017-11-27.

Figur 13. Stationshusets nygamla kulörer sedda från öster. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2017-11-27.

Figur 14. Vid slutbesiktningen var alla skorstensbeslag målade i svart kulör. När väderleken tillåter ska sällskapet själva måla skorstenarna. Foto: Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, 2017-11-27.

Följande kulörer har använts:

Fasader, innefattande fasspont, undersida av tak, taktassar, lövsågerier och räcke på veranda:

NCS S 3020-Y20R gulbeige

Foder, knutar, socklar, övriga listverk, verandastolpar:

NCS S 6030-Y70R rödbrun

Fönsterbågar, dörrar:

NCS S 7010-Y10R grågul

Verandan, innefattande tak, takfot och panel kring entrédörr:

NCS S 3010-G70Y ljus grön

ANTIKVARISKA STÄLLNINGSTAGANDEN

Under hösten 2016 då arbetena med skorstenarna skulle påbörjas, fördes diskussion kring kulör på plåtbeslagen. Galvaniserad omålad plåt eller svart plåt. I och med att skorstenarna är målade svarta beslutades att beslagen skulle vara svarta för att smälta in i murverket. Trots detta användes galvaniserad plåt. Enligt utförande firma var det för att kunna använda en tjockare plåt och därigenom få stabilitet och hållbarhet. Denna plåttjocklek fanns ej i fabrikslackerat utförande. De galvaniserade plåtarna målades svarta med Pentur Primer och Pentur Ekotäck. Läns museet Gävleborg har inte varit delaktiga i dessa beslut.

Kulörfrågor som har uppstått under resans gång har stämts av med konservator Per Mattsson.

Mycket positivt är att verandans sentida delar, som panel på insidan av kryssräcket, samt korrugerad plast som vindskydd, nu har tagits bort. Verandan är åter det smycke den förtjänar att vara. Lösa prylar och pynt bör inte förvaras på verandan.

ÅTERSTÅENDE ARBETEN

När väderleken tillåter ska museisällskapet själva måla om skorstenarna. Detta bör göras med tjära blandad med kimrök eller med linoljefärg. Viktigt är att färgtypen kan andas och släppa ut den fukt som kan samlas i tegelstenarna. Annars riskerar teglet att frysa sönder.

Det yttre trappräcket vid personalingången på östra sidan har rötskador och kommer att bytas till våren 2018.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 434-6861-15

Beslutsdatum: 2016-10-28

Länsmuseet Gävleborgs dnr: 198/310

Fastighet: Jädraås stationshus

Socken: Ockelbo

Lagskydd: Riksintresse för kulturmiljövården, X 704, Jädraås-Tallås.

Uppdragsgivare: Museisällskapet Jädraås-Tallås Järnväg

Plåtarbeten: Hedmans plåt AB, Sandviken

Mureri: CC-gruppen AB, Ockelbo

Snickeri och måleri: Forsbacka Bygg & Plåt AB, Forsbacka

Projekttid: oktober 2016-november 2017

Materialleverantörer: Engwall o Claesson AB
CW Lundberg
Liwa gruppen AB

Besiktningsdatum: 2016-10-27
2016-12-06
2017-05-31
2017-11-17

Dokumentationshandlingar förvaras i länsmuseets arkiv.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Tryckt material

Länsmuseet Gävleborg, *Underhålls- och åtgärdsprogram Jädraås-Tallås järnväg*, 2007.

Muntliga källor

Torbjörn Jansson och Björn Lindell, Museisällskapet Jädraås-Tallås
Museijärnväg

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE. TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE